

MUZEJSKI PREDMET : JEDAN OD KLJUČNIH KONCEPATA MUZELOGIJE

Museum Object : One of the Key Concepts of Museology

Ivana Martinović

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za informacijske znanosti
imartinovic@ffos.hr

Dolores Miličić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti
dmilicic@ffzg.hr

UDK / UDC **069.01**

Stručni rad / Professional paper

Primljeno / Received: 12. 03. 2013.

Sažetak

U radu se raspravlja o teorijskim spoznajama i interpretacijama pojma muzejskoga predmeta do kojih se došlo istraživanjem literature iz muzeologije, etnografije i povijesti umjetnosti te nekih službenih publikacija povezanih s tim područjima, budući da je muzejski predmet na različite načine uz njih vezan.

O muzejskom predmetu u stručnoj i znanstvenoj literaturi rijetko se promišlja kao o zasebnom, samostalnom, izdvojenom konceptu, a više se njime bavi u okviru specifičnog, muzeološkog, konteksta u kojem se pojavljuje. U okviru muzeologije kao samostalne znanstvene discipline, na muzejski se predmet gleda kao na jedan od njenih ključnih koncepata. Muzejski predmet toliko je specifičan koncept da se u nastojanjima njegovoga tumačenja uključuju mnogi aspekti, odnosno, polazi od različitih teorijskih pristupa. U ovom radu donosi se prikaz najrelevantnijih. Doprinos rada je sistematiziranje znanja o muzejskom predmetu te ujedno upućivanje na literaturu koja

se iscrpno bavi temama povezanim s muzejskim predmetom ili onima za koje muzejski predmet predstavlja osnovu i polazište.

Ključne riječi: muzejski predmet, teorijski pristupi, muzealnost, muzeološka interpretacija

Abstract

The paper deals with the theoretical insights and interpretations of the concept of museum object. The discussion is based on the survey of literature on museology, ethnography and art history as well as on some relevant official publications, as museum object is associated with these areas in many diversified ways. Rarely considered as a discrete, separate concept in scientific literature, museum object is commonly treated in the specific museological context in which it occurs. Within museology as an independent scientific discipline, museum object is one of its key concepts. Indeed, it is such a specific concept that any attempt at its interpretation often includes various aspects from a range of different theoretical approaches. The paper contributes to the systematization of knowledge on museum object but also makes reference to the extensive literature on issues relevant to museum object or to those of which museum object is the basis and starting point.

Keywords: museum object, theoretical approaches, museality, museological interpretation

*„Čovjek je sabirač od postanka svijeta, a pojedinac od svoga rođenja.
I ne može biti ni opstanaka, a još manje napretka bez sabiranja,
kako materijalnih potrepština,
tako i duhovnih bogatstava“.¹*

¹Batorović, Mato. Sabiranje građe za Muzej grada Iloka u progonstvu. // *Informatica museologica* 27, 1/2(1996), str. 32.

Uvod

Svaki predmet na svojstven način služi kao materijalni dokaz predstavljanja stvarnosti, određene inačice svijeta i zbivanja. Proces reifikacije stvarnosti vrlo je karakterističan za muzeje. Potonju tvrdnju u današnje vrijeme (iako je i kroz prošlost moguće zamijetiti promjene u viđenjima muzeja i shvaćanju njihove uloge i funkcije) moguće je držati diskutabilnom zbog fenomena galopirajućeg napretka tehnologije što uz ostale karakteristike potrošačkog društva uzrokuje pojavu promjena u svim sferama ljudskog života.

Te promjene, između ostalog, snažno utječu na promatranje i shvaćanje povijesti, baštine, a u tom kontekstu dotiču i muzeje i njihovu djelatnost. Posljedice promjena očituju se u propitivanju funkcije sakupljanja, čuvanja, zaštite te načina izlaganja i prikazivanja predmeta. S druge strane, statistike, kako svjetske, tako i hrvatske, iz godine u godinu bilježe povećanje broja posjeta muzejima². Nameće se pitanje „po što“, iz kojih pobuda, zašto, sve više i sve češće posjetitelji dolaze u muzej. Rezultati proizašli iz istraživanja muzejskih korisnika i njihovoga ponašanja u hrvatskom kontekstu (o nekim rezultatima iz 1988. godine u odnosu na situaciju u SAD-u raspravlja primjerice Šola³), a koji bi dali odgovore na ovo i slična pitanja, pojavljuju se još uvijek sporadično. Međutim, u znanstvenoj i stručnoj literaturi moguće je zamijetiti da se o muzejskom predmetu često raspravlja te je zanimljivo objediniti teorijske spoznaje o muzejskom predmetu kao temelju muzeologije, muzeografije, arheologije, etnografije i drugih srodnih područja uz koja je kao koncept kontekstualno vezan.

Muzejski predmet kao pojam

Analizu spoznaja vezanih uz pojam muzejskoga predmeta i njihovo objedinjavanje najlogičnije je započeti po načelu od općenitog prema specifičnom odnosno ponajprije uvidom u referentnu literaturu i službene dokumente, a potom stručnu i znanstvenu literaturu iz područja koja se muzejskim predmetom na različite

² Usp. Franulić, Markita. Neki aspekti muzejske djelatnosti u Hrvatskoj: statistički pregled na temelju podataka iz registra muzeja, galerija i zbirki u RH, 2006. // *Informatica museologica* 37, 1/4(2006), str. 164-178.

³ Usp. Šola, Tomislav. Eseji o muzejima i njihovoj teoriji: prema kibernetičkom muzeju. Zagreb: Hrvatski nacionalni komitet ICOM, 2003. Str. 184-191.

načine bavi. Muzejski predmet kao natuknica ne pojavljuje se u domaćoj općoj referentnoj literaturi, nego je zamijenjen pojmom muzealija, odnosno množinskom inačicom koja glasi muzealije, te donosi objašnjenje da su to: „predmeti izloženi na javni uvid u kakvoj organiziranoj funkciji (izložba, muzej i sl.); izložci. U prenesenom značenju, muzealije su materijalni ostatci starog doba; starine“.^{4 5}

U Proleksis enciklopediji⁶, ni Velikom rječniku hrvatskoga jezika⁷ nije definiran pojam muzealije, ni muzejski predmet. U Websterovom rječniku⁸, kao primjeru opće referentne literature anglosaksonskog govornog područja, pojam muzejskoga predmeta također nije definiran, dok se u Enciklopediji Britannici predmet koji se nalazi u muzeju objašnjava kao onaj koji je prostorno, vremenski i okolnosno izdvojen iz svog originalnog konteksta te sâm izravno komunicira s posjetiteljima na način na koji to mediji ili posrednici nisu u mogućnosti.⁹

U temeljnim službenim dokumentima Republike Hrvatske, vezanim uz muzejsku djelatnost, kao što su Zakon o muzejima¹⁰ (čl.7.) i Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara¹¹ (čl. 2., 7., 8., i 9.) muzejska građa definirana je prema onome što obuhvaća i predstavlja, odnosno govori se da je to skup civilizacijskih, kulturnih, prirodnih i inih dobara, kao dio nacionalne i općeljudske baštine. Nakon pregleda nekih od općenitih definicija termina muzejski predmet, a u svrhu rasvjetljavanja i pobližeg objašnjavanja njegove biti, nužno je pozornost obratiti na određenja njegovoga sadržaja u okviru specifične literature iz znanstvenih i stručnih područja uz koja ga se vezuje i za koja predstavlja osnovu. Međunarodno vijeće muzeja (eng. *ICOM - International Council of Museums*)¹² dugi niz godina radi na popisivanju i opisivanju muzeološke terminologije i oblikovanju referentne građe koja bi služila kako akademskoj tako i stručnoj zajednici. Prvi korak u tom smislu predstavlja, *Dictionarium museologicum*¹³, specifičan,

⁴ Muzej. // Hrvatski enciklopedijski rječnik. Zagreb: Novi Liber, 2003. Str.774.

⁵ Anić, Vladimir ; Goldstein, Ivo. Rječnik stranih riječi. Zagreb: Novi liber, 2000. Str. 890.

⁶ Muzejski predmet. // Proleksis enciklopedija. URL: <http://proleksis.lzmk.hr/> (2012-12-17)

⁷ Anić, Vladimir. Veliki rječnik hrvatskoga jezika. Zagreb: Novi liber, 2003.

⁸ Museum object. // Merriam Webster.

URL: <http://www.merriamwebster.com/dictionary/museum%20object> (2012-12-17)

⁹ Usp. Lewis, Geoffrey D. Museum. // Encyclopædia Britannica. URL:

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/398814/museum> (2012-12-18)

¹⁰ Zakon o muzejima, 1998. URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/269487.html> (2012-12-17)

¹¹ Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, 1999.

URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/271022.html> (2012-12-17)

¹² ICOM. URL: <http://icom.museum/> (2012-12-16)

¹³ *Dictionarium museologicum* / Editors-in-chief Istvan Eri, Bela Vegh. Budapest : Hungarian Esperanto Association, 1986. Str. 996.

višejezičan popis riječi namijenjen za rad u muzeju i načinjen kao polazište uspostave jedinstvene muzeološke teorije. U njemu se sintagma muzejski predmet pojavljuje na 20 stranih jezika npr.: en. *museum object*, fr. *objet de musée*, sp. *objeto de museo*, nj. *Museumsgegenstand*, *Museumsobjekt*, cz. *muzejni predmet*, it. *oggetto (di livello) musealle* itd.

Najveću pažnju definiranju sintagme muzejski predmet u hrvatskom znanstvenom kontekstu posvetio je Ivo Maroević koji donosi više definicija u različitim publikacijama i člancima. Tako on muzejski predmet definira primjerice kao izvor, nositelja i prijenosnika informacija i znanja¹⁴. Tuđman,¹⁵ termin muzejskoga predmeta određuje kao generički naziv za sve vrste muzejskih eksponata i dokumenata. Takvim se definicijama zapravo određuje najširi smisao i opseg značenja koje podrazumijeva muzejski predmet. Nešto uži smisao, kroz uključivanje specifičnoga konteksta u kojem se pojavljuje, donosi se u definicijama koje o muzejskom predmetu govore kao konkretnom predmetu, opipljivoj i materijalnoj stvari koja dokumentira okolinu u kojoj je nastao i živio te dokumentira informacije pomoću kojih se komunicira s prošlošću i koje se čuvaju za budućnost kao dio nacionalne i općeljudske baštine.

Iz navedenih definicija muzejskoga predmeta razvidno je kako se za njegovo tumačenje autori služe različitim komponentama i uključuju različite kontekste. Muzejski predmet jedan je od temelja muzeologije. S druge strane, složeni je koncept čijem se tumačenju može pristupiti na različite načine. To je, dakako, prepoznala međunarodna muzeološka zajednica. Godine 2010. Međunarodni odbor ICOM-a za muzeologiju, (eng. *ICOFOM – International Committee of ICOM for Museology*) objelodanjuje brošuru pod naslovom Ključni koncepti muzeologije¹⁶ koja predstavlja svojevrsnu pretpremijeru Enciklopedijskog rječnika muzeologije, koji će obuhvaćati 500 muzeoloških koncepata. U navedenoj brošuri muzejski predmet pojavljuje se kao jedan od ključnih koncepata muzeologije. Na samom početku naglašeno je da se termin muzejski predmet često zamjenjuje neologizmom muzealija odnosno muzealije.

¹⁴ Usp. Maroević, Ivo. Uvod u muzeologiju. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1993. Str. 96.

¹⁵ Usp. Tuđman, Miroslav. Memorijalni spomenici i javno znanje. // Ivi Maroeviću baštinici u spomen / urednici Žarka Vujić i Marko Špikić. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, 2009. Str. 14.

¹⁶ ICOFOM. Key concepts of museology.

URL:http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Key_Concepts_of_Museology/Museologie_Anglais_BD.pdf (2012-12-15)

Tumačenju toga pojma pristupa se s nekoliko različitih stajališta koja su prepoznatljiva kod domaćih i stranih autora pa se smatra svrsishodnim objediniti ih i ukratko opisati.

Pristupi tumačenju muzejskoga predmeta kao koncepta

S filozofskog stajališta ističe se da muzejski predmet sam po sebi nije oblik stvarnosti nego njezin proizvod, rezultat ili ekvivalent toga, da je odvojen od subjekta, da stoji nasuprot subjektu. U odnosu na to navodi se razlika u poimanju *stvari* (eng. *thing*) i *predmeta* (eng. *object*) u odnosu na subjekt (eng. *subject*). Primjerice, alat kao produžetak ruke je stvar i ne može ga se smatrati predmetom jer je zapravo dio subjekta. *Stvar* je nešto sa čime je *subjekt* vezan bilo afektivno, bilo na druge načine. S druge strane, muzejski predmet je odvojen od subjekta, nije povezan s njime, apstraktan je, mrtav, zatvoren u sebi, a to se dokazuje nizom predmeta koji čine zbirku.¹⁷

Shvaćanja muzejskoga predmeta kao *nečeg* što je muzealizirano i što nosi obilježje muzealnosti¹⁸¹⁹, te da su muzeji proizvođači muzejskih predmeta jer sakupljaju, zaštićuju, istražuju i izlažu ih komunikaciji u svrhu ostvarivanja cilja muzejskoga predmeta, a to je: „biti viđen,“²⁰ polazište je hermeneutičkog pristupa tumačenju muzejskoga predmeta.

U okviru strukturalističkog pristupa muzejski je predmet objašnjen kroz relaciju simbol-predmet²¹. U muzeološkom kontekstu svaki predmet predstavlja simbol, znak i dobiva svoje značenje. Dakle, stvari se sustavno izdvajaju iz stvarnosti, originalnog konteksta te premještaju u imaginarni svijet muzeja u kojem su dekontekstualizirane njihove funkcije i dodaju im se nova značenja²². Primjerice, na stolac, koji je prvobitno služio svojoj svrsi, u muzejskom kontekstu posjetitelj muzeja više ne smije sjesti.²³ U tom smislu muzejski predmet definira se i kao „predmet baštine koji je izdvojen iz svoje realnosti da bi u

¹⁷ Usp. Isto. Str. 62.

¹⁸ Isto. Str. 61.

¹⁹ Usp. Stransky prema Maroević, Ivo. Nav. dj. 1993. Str. 56.

²⁰ Usp. ICOFOM. Nav. dj. Str. 62.

²¹ Isto.

²² Usp. Vujić, Žarka. Muzejski predmet i muzejsko sabiranje u ogledalu semiotike. // Informatologia 32, 3/4 (1999), str. 200-208.

²³ Usp. ICOFOM. Nav. dj. Str. 62.

novoj muzejskoj stvarnosti u koju je prenesen bio dokumentom stvarnosti iz koje je izdvojen²⁴. Fotografija kao muzejski predmet je tipičan dokument stvarnosti.²⁵

U ovim određenjima muzejskoga predmeta moguće je primijetiti da se na muzejski predmet gleda kao na dio baštine te ga se postavlja kao hiponim pojma baštine. Prirodoslovci, etnolozi i muzeolozi izlažu autentične predmete koji predstavljaju dokaze razvoja prirode i društva.

Uključivanje dokumentarnosti muzejskoga predmeta uočava se kad se na muzejski predmet gleda kao na: „dokument određene realnosti, temelj identiteta, svjedok zbivanja i rezultat vještine čovjeka ili djelovanja prirode, dokaz mnogih tvrdnji i znanstvenih teza u nizu temeljnih znanstvenih disciplina“²⁶. U ovoj se definiciji naglašava dokumentarnost, ali se i proširuje isticanjem dokumentarnosti u smislu argumenata, odnosno osnove za razvoj znanstvenih teza i temeljnih znanstvenih disciplina.

Budući da se muzejski predmet može nalaziti u primarnom, muzeološkom ili arheološkom kontekstu, aspekt konteksta, odnosno prirodna i društvena komponenta prisutna u kronološkom i društvenom vremenu,²⁷ polazište je tumačenja muzejskoga predmeta u okviru kontekstualističkog pristupa. Shvaćanje muzeološkog konteksta mijenja se. Prema tradicionalnom shvaćanju, muzej se sastoji od zgrade, zbirke, stručnjaka i publike. Od 70-ih godina prošlog stoljeća naovamo pojavljuju se nova poimanja muzeja, u kojima su osnovne sastavnice muzeološkog konteksta: teritorij (područje), baština, memorija i populacija (odnosno zajednica).²⁸ Ovakvo shvaćanje muzeja predstavlja značajan pomak i preokret u muzeologiji. Muzejska zbirka zamijenjena je sveukupnošću baštine. Takva motrišta osnova su *nove muzeologije* kao pokreta ili novog muzeološkog pristupa. Ekomuzeji i virtualni muzeji su primjeri muzeja prema novim shvaćanjima. Promišljajući o spoznajama predstavljenim u okviru *nove muzeologije* i njihovim uspoređivanjem s onima koje nastaju prije tog pokreta, moguće je zaključiti da dolazi do velikih promjena, odnosno bitnih teorijskih odmakâ od tradicionalnog poimanja muzeja i muzejskoga predmeta koji kao takav nestaje iz

²⁴ Maroević, Ivo. Nav.dj. 1993. Str. 120.

²⁵ Maroević, Ivo. Fotografija kao muzejski predmet. // Muzeologija 37, 3/4(2000), str. 14.

²⁶ Maroević, Ivo. Nav.dj. 1993. Str. 11.

²⁷ Usp. Isto. Str. 135.

²⁸ Usp. Babić, Darko. O muzeologiji, novoj muzeologiji i znanosti o baštini. // Ivi Maroeviću baštini u spomen / urednici Žarka Vujić i Marko Špikić. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, 2009. Str.73.

definicija muzeja, odnosno mjesto ustupa svom hiperonimu, baštini. U tom smislu i u definiciji muzeja naglasak se stavlja na baštinu. Muzej se počinje definirati kao neprofitna, trajna ustanova/institucija u službi društva i njegovog razvoja, otvorena za javnost, koja nabavlja čuva, istražuje, komunicira i izlaže materijalnu i nematerijalnu baštinu čovječanstva i njegove okoline u svrhu obrazovanja, istraživanja i razonode,²⁹ a ne više kao ustanova koja se sastoji od zgrade, zbirke, stručnjaka i publike. Radi bolje preglednosti iznesenih spoznaja, autorice rada smatraju važnim načiniti rezimê najvažnijih postavki o muzejskom predmetu kao konceptu u okviru različitih teorijskih pristupa tumačenju muzejskoga predmeta koji se donosi u Tablici 1.

Godina 17
Broj 1
2013

Strukturalistički pristup	Filozofski pristup	Hermeneutički pristup	Kontekstualistički pristup	Nova muzeologija
Muzejski predmet je znak. Muzejski predmet je dokument. Muzejski predmet je dio baštine.	Muzejski predmet nije isto što i stvar.	Muzejski predmet je nešto što nosi obilježja muzealnosti.	Muzejski predmet je supstitut stvari jer je muzejski kontekst supstitut stvarnosti.	Nestaje pojam muzejskog predmeta iz definicija. Ustupa se mjesto baštini.

Tablica 1. Osnovna tumačenja koncepta muzejskog predmeta u okviru različitih teorijskih pristupa

Umjesto rasvjetljavanja muzejskog predmeta kao koncepta i njegova jasnog i jedinstvenog određenja, konstatira se da protjecanjem vremena dolazi do promjena koje za posljedicu imaju pojavu još većeg broja tumačenja te kao odgovor na pitanje što je muzejski predmet može poslužiti tvrdnja Hainarda da „muzejski predmet nije istina ni za što“³⁰. Shvaćanje muzeja, muzejskog predmeta i baštine iz temelja se mijenja i taj je proces nezaustavljiv. Ni za koji od pristupa tumačenju muzejskog predmeta kao koncepta nije moguće reći da je sveobuhvatan, niti da je koji moguće odbaciti kao nevažeci iz bilo kojeg razloga. Nije moguće tvrditi ni da jedan nadopunjuje ili nadograđuje drugi u određenim segmentima ili u cjelini. Moguće je tvrditi da su svi

²⁹ Usp. ICOFOM. Nav. dj. Str. 53.

³⁰ Hainard prema Isto. Str. 64.

valjani i istiniti, također potrebni jer opisuju muzejski predmet u skladu s postojećim stanjem, ali i ukorak s promjenama koje se odvijaju u stvarnosti. Istraživanjem zanimljivih podtema koje su aktualne u stranoj literaturi (primjerice, muzejski objekt u digitalnom okruženju³¹ ili glas kao muzejski objekt³²) koje je moguće smjestiti u okvir novih shvaćanja muzeja i muzeologije dobila bi se jasnija slika o novim poimanjima muzeološkog konteksta, a što nadilazi okvire ovoga rada te se njima neće posvećivati pažnja u ovom radu. Stavljanjem muzejskoga predmeta u kontekst, objašnjavanjem procesa muzealizacije te uključivanjem korisničkog aspekta u njegovo tumačenje uspješnije se može protumačiti taj koncept, stoga se će se u ovom radu pozornost posvetiti tim aspektima, polazeći od tradicionalnih pristupa.

Kontekst muzejskoga predmeta u tradicionalnom smislu

Muzejski je predmet osnovna sastavnica muzeja i muzej ne može postojati bez muzejskih predmeta. „Muzej je stalna ustanova koja čuva zbirke predmeta – dokumenata i generira znanje o njima“³³. Povijest muzeja razmjerno je duga i seže do 1176. godine pr. Krista, kada su Elamiti opljačkali Babilon i osvojeno blago pohranili u hram u Suzi. Od tada nadalje spominju se različiti oblici čuvanja predmeta koji podsjećaju na današnje muzeje. U tadašnje vrijeme oni su služili kao prikaz moći vladara i rezultata uspješnih ratnih pohoda, a u današnje vrijeme najčešće su odraz prošlosti³⁴. U doba renesanse, humanisti su počeli pojam muzeja uključivati u rječnike³⁵ što upućuje na aktivnu uporabu tog pojma otada nadalje. Na temelju različitih izvora u kojima se donosi povijest muzeja, primjerice, Maroević 1993.³⁶, Gob i Drouguet 2007.³⁷, Vujić 2007.³⁸, moguće je tvrditi da dragocjene kolekcije pohranjene u galerijama i hramovima postoje znatno ranije, već u antici, te se ta pojava provlači kroz srednji vijek i zadržava do novoga doba. Tradicija pohranjivanja i čuvanja predmeta traje, dakle, više od 3000

³¹ Hogsden, Carl ; Poulter, Emma K. The real other? Museum objects in digital contact networks. // Journal of Material Culture 17, 3 (2012), str. 265-285. (2012-12-18)

³² Byrne, Sarah. Voicing the museum artefact. // Journal of conservation and museum studies 10, 1 (2012), str. 23-34. URL: <http://www.jcms-journal.com/article/view/jcms.1011204/38> (2012-12-18)

³³ van Mensch prema Maroević, Ivo. Nav.dj. 1993. Str. 18.

³⁴ Isto. Str. 19.

³⁵ Usp. Vujić, Žarka. Izvori muzeja u Hrvatskoj. Zagreb: Kontura art magazin, 2007. Str. 17.

³⁶ Usp. Maroević, Ivo. Nav.dj. 1993.

³⁷ Usp. Gob, Andre; Drouguet, Noemie. Nav.dj.

³⁸ Usp. Vujić, Žarka. Nav.dj. 2007. Str. 17.

godina. Zanimljivo je istaknuti da se pojam muzej u obliku *musaeum* u Hrvatskoj počinje upotrebljavati u 17. stoljeću te da kroz duže vremensko razdoblje nije imao današnje značenje³⁹.

Muzealizacija predmeta

Da bi predmet postao muzejski, mora proći kroz određene procese. „Na odabir kustosa, predmet ulazi u muzej donoseći svoju povijest, s razlogom odabran i s već prisutnom projekcijom za buduće korištenje, da bi se identificirao trag koji je ostavio na društvo“⁴⁰. Proces kojim predmet postupno postaje muzejskim naziva se muzealizacija.⁴¹ „...baš kao što zrcalo odabire određeni detalj ili ulomak, izdvaja ga iz tijeka stvarnosti i tako ga učini prvi put stvarno vidljivim, muzej prihvaća određene predmete i običaje vanjskoga svijeta, a oni, kako ulaze u institucionalizirani prostor umjetnosti (primjerice, kako su izloženi u prostorima nekoga muzeja moderne umjetnosti), gube svoju stvarnost i pretvaraju se u odraze i prezentacije stvarnosti, ali postaju vidljivima, dobivaju oblik i strukturu, značenje te novi kontekst. Oni ulaze u prostor vidljivoga, no istodobno i u sustav znanja...“⁴².

Muzealizacija je proces koji Maroević⁴³ ne navodi u shematskom prikazu muzealne određenosti i neodređenosti, istovremeno se u određivanju muzealnosti koristi tautologijom, koja svoje uporište ima u definiciji Stranskoga, da je muzeologija proučavanje muzealnosti muzealija te da je definicija muzejskog predmeta odnosno muzealija predmet koji ima obilježje muzealnosti⁴⁴. Takvo određenje Laszlo kritizira navodeći da se tautološkim određenjem pojma ne postiže puno u rasvjetljavanju njegove biti, a još više činjenicu izostavljanja čimbenika ljudske djelatnosti iz grafičkog prikaza muzealne određenosti što dovodi do netočnosti i nelogičnosti jer muzealnost predmetu određuje čovjek određenim postupcima obuhvaćenim muzealizacijom⁴⁵. Predmet sam po sebi ne sadrži muzealnost, nego mu je čovjek pridaje tijekom muzealizacije. Kasnije je

³⁹ Isto. Str. 20.

⁴⁰ Kolveshi, Željka. Povijest povijesnog predmeta. // *Informatica museologica* 27, 1/2(1996), str.12.

⁴¹ Maroević, Ivo. Nav.dj. 1993. Str. 137.

⁴² Zabel prema Badovinac, Zdenka. Moderna galerija, Ljubljana, Slovenija. // *Informatica museologica* 37, 1/4(2006), str. 61.

⁴³ Usp. Maroević, Ivo. Nav. dj. 1993. Str. 137.

⁴⁴ Usp. Laszlo, Želimir. O poljima muzealne određenosti i neodređenosti. // *Informatica museologica* 27, 1/2(1996), str. 72-74.

⁴⁵ Isto.

uočljivo prihvaćanje navedenih kritika. Maroević⁴⁶ ističe da muzealizirani predmet počinje promatrati na drugačiji način te da se muzealizacijom širi okvir njegove određenosti.

Predmet postaje muzejskim u trenutku kad ga se uvrštava u muzejsku zbirku, a to se čini prema muzeološkim kriterijima⁴⁷ koji su uz ostale mjere, područjima i načinima prikupljanja definirani u Pisanoj izjavi - Politici skupljanja⁴⁸. Politika skupljanja treba sadržavati jasna načela koja nikako ne smiju podlijegati subjektivnim stajalištima ili modi skupljanja te ju je povremeno potrebno ponovo procjenjivati, a najmanje svakih pet godina⁴⁹⁵⁰.

Predmeti koji su preneseni iz svoje zbilje u muzej uklapaju se u postojeće zbirke ili, ukoliko ih se skupi više, tvore novu zbirku. Muzejska zbirka, odnosno skup muzejskih zbirki, zbirni fond, temeljna je forma organizacije muzejskih predmeta.

Svi predmeti u pojedinoj zbirci zapravo su povezani jedni s drugima, a zbirke su nerijetko vezane uza znanstvene discipline⁵¹.

Postoje različite vrste muzejskih predmeta: kućanski predmeti, nakit, odjevni predmeti, prijevozna sredstva, preparirane životinje, biljke, predmeti od različitih materijala, slike, kipovi, spomenici pa čak i cijeli gradovi.

Muzeji muzejske predmete pohranjuju i klasificiraju prema određenim kriterijima, primjerice, razdoblju njihova nastanka, materijalu od kojeg su načinjeni, njihovom autoru, tematici koju predstavljaju, znanstvenoj disciplini kojoj pripadaju, tehnicima kojim su rađeni. Nerijetko su predmeti razvrstani u muzeje po znanostima, odnosno tipovima predmeta. Način pohranjivanja predmeta i njihove klasifikacije često određuje vrsta muzeja.

U svakom su se razdoblju kroz povijest u muzejima pohranjivali karakteristični predmeti, ovisno o tadašnjim svjetonazorima. Pravilnik o stručnim i tehničkim

⁴⁶ Usp. Maroević, Ivo. Muzejski izvor kao povijesni izvor i dokument. // *Informatica museologica* 36 1/2(2005), str. 54-58.

⁴⁷ Usp. Antoš, Zvezdana. Prema određivanju novih kriterija i pristupa sakupljanju predmeta za muzejske zbirke. // *Etnološka istraživanja* 1, 9(2004), str. 141. URL:

http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=59376 (2012-09-25)

⁴⁸ Usp. Bašić, Krešimir. Pisana izjava: politika skupljanja. // *Informatica museologica* 27, 1/2(1996), str.14-16.

⁴⁹ Usp. Vujić, Žarka. Izlučiti ili ne izlučiti predmete iz zbirke? // *Informatica museologica* 27, 1/2(1996), str. 7.

⁵⁰ Tema sakupljanja predmeta vrlo je zanimljiva i vrlo iscrpno obrađena u nekim publikacijama te se smatra svrsishodnim posebno istaknuti te uputiti na autoricu Vujić (1999.) i (2007.) koja fenomen sabiranja obrađuje s različitih aspekata na oko 150 stranica, dok se problematikom izlučivanja predmeta iz zbirki, procesom komplementarnim sabiranju, posebno bavi u članku iz 1996. godine.

⁵¹ Usp. Maroević, Ivo. 1993. Str. 120-123.

standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije propisuje dvije vrste muzeja, a to su opći i specijalizirani.⁵² Prema navedenom Pravilniku, specijalizirani muzeji mogu biti: arheološki, etnografski, tehnički, povijesni, prirodoslovni, umjetnički i muzeji primijenjenih umjetnosti ili specijalizirani muzeji neke druge vrste. Muzeji, dakle, pohranjuju vrlo široki spektar predmeta koji se u muzejske zbirke uvrštavaju prema različitim kriterijima koji nisu zadovoljavajući, a različitost u pristupima prikupljanja predmeta u muzejske zbirke dovodi do potrebe osmišljavanja novih kriterija prema kojima bi se to uspješnije činilo, budući da postojeći ne odgovaraju stvarnim zahtjevima i potrebama muzeja⁵³.

Obilježja i obrada muzejskih predmeta

Muzejski stručnjaci koji su se bavili istraživanjima dokumentarnih svojstava predmeta složili su se da postoje četiri osnovne osobine predmeta koje se odnose na materijal, povijest, okolinu i važnost. Pod materijalom se podrazumijeva sirovina, oblik, konstrukcija i tehnologija. Povijest uključuje opisni prikaz namjene i uporabe. Dokumentarna vrijednost predmeta baštine stvara se dok je u uporabi u arheološkom kontekstu, a do njihovih vrijednosti i poruka dolazi se u muzeološkom kontekstu.

Upravo ta dokumentarnost, činjenica da je određeni predmet svjedok vremenskih, društvenih i inih zbivanja, osim što predstavlja osnovu, određuje se kao jedna od osnovnih karakteristika muzejskog predmeta, ali i temelj karakteristike koja se u stručnoj literaturi, koja se bavi muzejskim predmetom, označuje kao muzealnost. Svojstvo muzealnosti predmeta podrazumijeva informacije odnosno konkretne poruke koje predmet sadrži. Njihovo tumačenje, dakako, ovisi o kontekstu u kojem se predmeti nalaze u sadašnjosti.

Zbynek Zbyslav Stransky tvrdi da je muzealnost osnovna značajka muzejskog predmeta: „Muzealnost je ona strana stvarnosti koju možemo upoznati samo u prikazu odnosa čovjeka prema stvarnosti. Materijal i oblik glavni su nositelji muzealnosti“.⁵⁴ Susljedno, može se zaključiti da je muzealnost značajka koja govori da je predmet, iz

⁵² Usp. Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije. URL:<http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/126462.html> (2012-08-22)

⁵³ Usp. Antoš, Zvezdana. Nav. dj., str. 141.

⁵⁴ Stransky prema Maroević, Ivo. Nav.dj. 1993. Str. 96.

prošle realnosti, premješten u sadašnju, kako bi posvjedočio i opisao prostornu, vremensku, kulturnu i društvenu realnost.

Godine 1987. na temelju klasifikacije muzejskih i galerijskih predmeta Britanskog muzejskog udruženja, sa svrhom manje detaljnog opisivanja predmeta, a više upućivanja korisnika na konkretne predmete, izrađen je domaći prijedlog klasifikacije muzejskih i galerijskih predmeta koji se sastoji od tri stupnja diobe. Na prvom stupnju je 21 glavna kategorija: 1. Oruđe, 2. Oprema, 3. Građevina, 4. Oružje, 5. Spremnice, 6. Nosač/potporanj, 7. Namještaj, 8. Prijevoz, 9. Tkanina 10. Odjeća, 11. prikazivanje 12. Umjetnost i dekoracija 13. Komunikacija i simbol, 14. Ideologija i obred, 15. Igra i razbibriga, 16. Fauna, 17. Flora, 18. Mineral, 19. Paleolit i mezolit, 20. Industrijska proizvodnja, 21. Strojevi. Prvih 10 kategorija svrstano je prema kriteriju svrhe i namjene te 11-16. kategorija po načelu „životne nadgradnje“. Diobeni princip 16.-18. kategorije je prirodno podrijetlo, a 19.-21. kategorije zastupljen kronološki princip diobe, prema vremenskom razdoblju nastanka i izrade predmet. U domaćoj inačici predlaže se spajanje 1. i 2. skupine jer je teško razlučiti oruđe od opreme. Na drugom stupnju diobe britanski sustav ima tzv. jednostavne osnovne nazive (kod nas svrha ili namjena ili podvrsta), a na trećem pune nazive (kod nas naziv predmeta)⁵⁵.

Obrada muzejskih predmeta sve je aktualnija tema u Hrvatskoj, a ulažu se i mnogi naponi kako bi se postigla sustavna inventarizacija građe. Kao rezultat tih pothvata, a vezano uz temu ovoga rada zanimljivo je istaknuti, primjerice, statističke podatke o broju i obrađenosti muzejskih predmeta i zbirki. Godine 2006. ukupan broj muzejskih predmeta u hrvatskim muzejima bio je 5.653.717, što je u odnosu prema 2003. g. porast za gotovo 494.000, a u odnosu prema 2005. g. (5.227.387) porast za oko 426.000. Podaci prikupljeni početkom 2007. g. (5.963,738) ponovno pokazuju znatan porast, za oko 310.000 predmeta. Inventarizirano 2.601,672 predmeta tj. njih 46%, što je za 2% više nego 2003. g. U nekoj od računalnih baza podataka obrađeno je 9% građe, što je također za 2% više nego 2003. g.⁵⁶.

Poznato je da su predmeti dio zbirke te da zbirka, izlažući te predmete, ukazuje na njihovu međusobnu povezanost.

⁵⁵ Usp. Dokumentacija i klasifikacija muzejskih i galerijskih predmeta. // Muzeologija 25 (1987), str. 42.

⁵⁶ Usp. Franulić, Markita. Nav. dj. 2006, str. 171.

Podaci o značajnom broju predmeta pohranjenih u muzejske i galerijske zbirke (1403 zbirke)⁵⁷ u Hrvatskoj argumentiraju stavove o bogatoj kulturnoj i povijesnoj baštini Hrvatske, a povećanje broja inventariziranih i obrađenih predmeta ukazuje na to da će se nastavkom procesa inventarizacije ubuduće dobiti još realnija slika baštine.

Informativnost muzejskoga predmeta

Muzejski predmet „... neposredno izvješćuje o čovjeku koji ga je stvorio, koji ga je upotrebljavao, koji ga je štutio, pohranio ili izlagao, koji ga je primjenjivao u njegovoj izvornoj i ostalim sekundarnim namjenama i daje nam beskonačnu količinu podataka, ovisno o svojoj složenosti, o tome kako se čovjek odnosio prema njemu“⁵⁸. Postanak i funkcija predmeta isto su toliko važni kao izvor informacija koliko i život, trajanje i promjene na predmetima⁵⁹.

Količina i vrsta informacija koje može sadržavati predmet ovisi i o samom predmetu, no i o razini znanja čovječanstva o njegovom razvoju, tehnici obrade, vještini oblikovanja, mogućnosti izražavanja određenih emotivnih i kulturnih poruka te o onim slojevima svijesti i podsvijesti koji su utkani u oblik i izgled nekog predmeta⁶⁰. Muzejski predmeti imaju najveću potencijalnu vrijednost u muzeju: Tko ih je koristio, Zašto? Kako? Do kada?⁶¹

Budući da su znanstvene informacije temelj znanja, a muzejski je predmet prepun znanstvenih informacija, može se tvrditi da je predmet izvor znanja, ne samo informacija. Najčešće se do znanja koje sadrži muzealija dolazi putem znanstvenoistraživačkog rada, a budući da je znanje višak vrijednosti ljudske pameti i ljudskog uma, pomoću predmeta omogućeno je prenošenje spoznaja izvan društvenih, vremenskih i prostornih okvira⁶².

⁵⁷ Isto.

⁵⁸ Maroević, Ivo. Nav. dj. 1993. Str. 123.

⁵⁹ Usp. Maroević, Ivo. Muzeologija i znanost u virtualnom okruženju. // Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: 2. i 3. seminar: zbornik radova / uredile M. Willer i T. Katić. Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 2000. Str. 91.

⁶⁰ Usp. Maroević, Ivo. Nav. dj. 1993. Str. 133.

⁶¹ Usp. Kolveshi, Željka. Nav. dj. Str. 12.

⁶² Usp. Maroević, Ivo. Muzejski predmet kao izvor znanja. // Informacijske znanosti i znanje / uredio M. Tuđman i S. Tkalac. Zagreb: Zavod za informacijske studije Filozofskog fakulteta sveučilišta u Zagrebu, 1990. Str. 155-165.

Kada je predmet fiksiran u prostoru može biti dokumentom vremena nastanka, tj. protoka vremena ili društvenog statusa koji je imao, bez obzira na način na koji su stručnjaci došli do tog predmeta ili kakvo je njegovo fizičko stanje, odnosno je li taj predmet kupljen, darovan nađen, odbačen, istrošen, ili slično.

Muzeološka interpretacija

Svrha postojanja muzejskoga predmeta je dokumentiranje prošlosti, a to se omogućuje njegovim očuvanjem. S druge strane, jedna od glavnih funkcija muzeja je čuvanje i izlaganje predmeta koji su prikupljeni. Međutim, svoju zadaću muzejski predmet može ostvariti zapravo kad prenosi poruku, u komunikaciji svoga značenja s korisnikom.

Komunikacija muzejskoga predmeta s korisnikom, posjetiteljem muzeja, može biti ostvarena kad se stvore određeni preduvjeti koji ovise o mnogim čimbenicima. Među prvima u nizu čimbenika je svakako djelovanje informacijskih stručnjaka. Oni su zaduženi za selekciju, dokumentiranje, pohranjivanje i izlaganje muzejskoga predmeta javnosti. Međutim, za otkrivanje informacija o muzejskom predmetu, potrebno je znati jezik i govor oblika, materijala i struktura, pa se stoga muzeolozi često služe i drugim znanstvenim granama, kao što su arheologija, etnologija, povijest umjetnosti, prirodne znanosti i slično. Također, oni moraju znati kako pravilno zaštititi, štiti i manipulirati predmetima baštine. U tome im pomažu stručnjaci iz drugih znanstvenih disciplina (restauratori, konzervatori, kemičari, dizajneri i slično).

Kako bi se identificirala muzealnost mora se dobro poznavati kontekst u kojem se predmet nalazio. Što je muzejski stručnjak iskusniji i što više poznaje jezik oblika i materijala muzealije, bit će i jasnija poruka koja se želi poslati korisniku. Muzejski predmeti donose direktne poruke o kulturnoj baštini iz realnosti u kojoj su stvoreni i u kojoj su bili korišteni.

Na informacijskom ili muzejskom stručnjaku je, dakle, da kroz istraživanja i na temelju vlastitoga znanja očita sve karakteristike muzejskoga predmeta te ih prezentira posjetiteljima na jednostavnom jeziku. Treba istaknuti da predmet nikad ne gubi informacije, već stvara nove količine informacija koje će nove generacije stručnjaka

otkriti i nadopunjavati onime što se već zna o tom određenom predmetu ili skupovima predmeta u zbirkama.

Može se zaključiti da što se više proučava predmet, više informacija će se dobiti, a što se više informacija dobije, poruka koju će muzejski predmet emitirati korisniku bit će sadržajnije te će izložba muzejskog predmeta biti uspješnija, a muzejski će predmeti ispuniti svoju zadaću i ostvariti svrhu svoga postojanja. Međutim, istovremeno je potrebno ostaviti korisniku mjesta za razmišljanje, za vlastite interpretacije i traganje za novim znanjima.

Također, poželjno je da se kod posjetitelja potiče sposobnost zamišljanja jer se time postiže da se bolje razumije poruka koju prenosi predmet, što je vrlo važno u edukaciji korisnika kako bi bili što aktivniji sudionici komunikacijskog procesa, te kako bi se postigla dvosmjernost komuniciranja. „Osnovni cilj interpretacije nije poučavanje, već poticanje“⁶³.

Suvremena muzejska teorija i praksa temelje se na razumijevanju i poticanju posjetitelja muzeja, „čitatelja“, da bude aktivno uključen u proces interpretacije i stvaranja smisla u muzeju. To nije puka potreba za širom edukacijom i učenjem u muzeju, već je to težnja za boljim i demokratskijim učenjem i „iskonski motiviranim“ i „pažljivim“ muzejskim

iskustvima koja proizlaze iz mogućnosti što se daju posjetiteljima kako bi iznijeli nova zapažanja, stjecali nove perspektive i postajali svjesni konteksta muzejskih zbirki.⁶⁴⁶⁵

Što se iz muzejskoga predmeta više informacija otkrije, postojat će širi pristup tom predmetu i samim time će ga kustosi moći bolje prezentirati ili napraviti dobru priču vezanu uz njega, koju će uklopiti u muzejsku izložbu jer naime, muzejski predmet s korisnicima, odnosno s posjetiteljima muzejske ustanove, komunicira putem muzejske

⁶³ Tilden prema Gob, Andre; Drouguet, Noemie. *Muzeologija: povijest, razvitak, izazovi današnjice*. Zagreb: Izdanja Antibarbarus, 2007. Str. 223.

⁶⁴ Usp. Falk and Dierking,; Hooper-Greenhill prema Bakogianni, Sophia ; Kavakli, Evangela ; Bounia, Alexandra. Predmeti iz prošlosti priče za sadašnjost. *Muzeologija* 41/42 (2007), str. 116.

⁶⁵ Usp. Vujić, Žarka. Korisnički aspekt u sustavu muzeologije Ive Maroevića: od pažljive analize do smjernica dopune. // Ivi Maroeviću baštinici u spomen / urednici Žarka Vujić i Marko Špikić. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, 2009. Str. 74.

izložbe. „Muzeji nastoje predstaviti ne istinu, već najprivlačniju istinu“⁶⁶. Izlaganje muzejskog predmeta osnovni je oblik muzejske komunikacije sa svijetom.⁶⁷

Zaključak

Na osnovi činjenica koje su u ovom radu iznesene nakon istraživanja teme muzejskoga predmeta, kao zaključak nameće se prije svega činjenica da je muzejski predmet ključan, temeljan i vrlo složen koncept muzeologije. Da bi određeni predmet postao muzejskim, predmet prolazi kroz proces muzealizacije. Muzealizacija u tom smislu uključuje niz postupaka kao što su sabiranje, procjenjivanje i vrednovanje predmeta, selekcija, uključivanje u zbirku itd. Svaki od navedenih postupaka podrazumijeva zadovoljavanje niza preduvjeta po kojima predmet može ući u zbirku te, dakako, kompetencije stručnjaka koji proces muzealizacije provode. Nakon što postane muzejskim informativnost, muzealnost i dokumentarnost postaju glavne značajke predmeta. Upravo te karakteristike polazište su za različite oblike i načine prikazivanja i interpretacije muzejskog predmeta. Odvoji li se ga se iz muzejskog ili galerijskog konteksta, gubi mnogo od navedenog. S druge strane, unatrag 40 godina pojavljuju se nova shvaćanja muzeja prema kojima muzej čine sljedeće komponente: teritorij (područje), baština, memorija i populacija (odnosno zajednica). Muzejski predmet, dakle, zamjenjuje baština. Shvaćanje muzeološkog konteksta uvelike se mijenja. Na taj način dotadašnjim objašnjenjima muzejskog predmeta dodaju se nova, u skladu s novim poimanjima muzeja. Zanimljivo je istaknuti činjenicu da pojavom novih vrsta muzeja ne nestaju postojeće, nego supostoje te i dalje vrijede sva postojeća određenja muzejskog predmeta.

Muzejski predmet izvor je informacija i znanja; *nešto* što je prošlo kroz proces muzealizacije, odnosno što sadrži obilježja muzealnosti. On je znak, izuzet, izdvojen iz realne stvarnosti i prebačen u neku drugu u kojoj poprima nove funkcije i značenja. Muzejski predmet rezultat je stvarnosti, a ne njezin dio; različit je od stvari jer je stvar

⁶⁶ Usp. Kolbas, Irena. Tvornice identiteta. // Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: 2. i 3. seminar: zbornik radova / uredile Mirna Willer i Tinka Katić. Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 2000. Str. 100.

⁶⁷ Maroević, Ivo. Izložba kao oblik muzejske komunikacije. // Osječki zbornik XXI. Osijek: Muzej Slavonije Osijek, 1991. Str. 287.

povezana sa subjektom, a predmet nije. Muzejski predmet dio je baštine, ali i baština sama.

U odnosu na zastupljenost tematike muzejskog predmeta u literaturi iz područja muzeologije, etnografije i povijesti umjetnosti, moguće je donijeti kontradiktoran zaključak, a to je da se muzejski predmet kao tema pojavljuje prilično rijetko te da istovremeno postoji vrlo velik broj publikacija ili članaka koje se bave primjerice različitim aspektima muzeologije, sabiranjem, muzejskoj arhitekturi, korisnicima i posjetiteljima muzeja, vlasnicima i kreatorima predmeta, zaštiti muzejskih predmeta, muzejskoj dokumentaciji, edukacijom u muzeju i mnogim drugim, a da u svojim raspravama, postavljanjima izložbama, u opisima, tumačenjima polaze od muzejskog predmeta ili ga se dotiču na ovaj ili onaj način, u nekom dijelu izlaganja osnovne teme. Češće je to na razini spominjanja, negoli dužih rasprava. Međutim, postoji i nekoliko autora čiji je muzealija predmet iscrpnih teorijskih izlaganja. Također, postoji nekoliko radova koji s pozicije određenog muzejskog stručnjaka obrađuju pojedinačne vrste predmeta kao što je primjerice skulptura, fotografija, odjeća kao muzejski predmet i sl. U odnosu na stranu literaturu moguće je zaključiti da su u srži aktualnih istraživanja i teorijskih rasprava u svijetu češće novi oblici muzeja i shvaćanja baštine.

Literatura

Anić, Vladimir ; Goldstein, Ivo. Rječnik stranih riječi. Zagreb : Novi liber, 2000., str. 890.

Anić, Vladimir. Veliki rječnik hrvatskoga jezika. Zagreb : Novi liber, 2003.

Antoš, Zvezdana. Prema određivanju novih kriterija i pristupa sakupljanju predmeta za muzejske zbirke. // Etnološka istraživanja 1, 9(2004), str. 137-143. URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=59376 (2012-09-25)

Babić, Darko. O muzeologiji, novoj muzeologiji i znanosti o baštini. // Ivi Maroeviću baštinici u spomen / urednici Žarka Vujić i Marko Špikić. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, 2009., str. 43-61.

Badovinac, Zdenka. Moderna galerija, Ljubljana, Slovenija. // Informatica museologica 37, 1/4(2006), str. 60-65.

- Bakogianni, Sophia ; Kavakli Evanglela ; Bounia Alexandra. Predmeti iz prošlosti, priče za sadašnjost. // Muzeologija 41/42(2007), str. 113-122. URL: <http://hrcak.srce.hr/search/?q=bakogianni> (2012-09-25)
- Bašić, Krešimir. Pisana izjava: politika skupljanja. // Informatica museologica 27, 1/2(1996), str.14-16.
- Batorović, Mato. Sabiranje građe za Muzej grada Iloka u progonstvu. // Informatica museologica 27, 1/2(1996), str. 32-34.
- Byrne, Sarah. Voicing the museum artefact. Journal of conservation and museum studies 10, 1 (2012), str. 23-34. URL: <http://www.jcms-journal.com/article/view/jcms.1011204/38> (2012-12-18)
- Dictionarium museologicum / Editors-in-chief Istvan Eri, Bela Vegh. Budapest: Hungarian Esperanto Association, 1986., str. 996.
- Dokumentacija i klasifikacija muzejskih i galerijskih predmeta. // Muzeologija 25 (1987), str. 3-117.
- Franulić, Markita. Neki aspekti muzejske djelatnosti u Hrvatskoj: statistički pregled na temelju podataka iz registra muzeja, galerija i zbirki u RH, 2006. // Informatica museologica 37, 1/4(2006), str. 164-178.
- Gob, Andre ; Drouguet, Noemie. Muzeologija: povijest, razvitak, izazovi današnjice. Zagreb: Izdanja Antibarbarus, 2007.
- Hogsden, Carl ; Poulter, Emma K. The real other? Museum objects in digital contact networks. // Journal of Material Culture 17, 3 (2012), str. 265-285. URL: <http://mcu.sagepub.com/content/17/3.toc>
- Hrvatski enciklopedijski rječnik. Zagreb : Novi Liber, 2003., str.774.
- ICOFOM. Key concepts of museology. URL:http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Key_Concepts_of_Museology/Museologie_Anglais_BD.pdf (2012-12-15)
- ICOM. URL: <http://icom.museum/> (2012-12-16)
- Kolbas, Irena. Tvornice identiteta. // Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: 2. i 3. seminar: zbornik radova / uredile M. Willer i T. Katić. Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 2000. Str. 99-111.
- Kolveshi, Željka. Povijest povijesnog predmeta. // Informatica museologica 27, 1/2 (1996), str. 11-14.

Laszlo, Želimir. O poljima muzealne određenosti i neodređenosti. // *Informatica museologica* 27, 1/2(1996), str.72-74.

Lewis, Geoffrey D. Museum. // *Encyclopedia Britannica*. URL: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/398814/museum> (2012-12-18)

Maroević, Ivo. Uvod u muzeologiju. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1993.

Maroević, Ivo. Fotografija kao muzejski predmet. // *Muzeologija* 37, 3/4(2000), str. 13-17.

Maroević, Ivo. Izložba kao oblik muzejske komunikacije. // *Osječki zbornik XXI. Osijek : Muzej Slavonije Osijek*, 1991., str. 287-299.

Maroević, Ivo. Muzejski izvor kao povijesni izvor i dokument. // *Informatica museologica* 36, 1/2(2005), str. 54-58.

Maroević, Ivo. Muzejski predmet kao izvor znanja. // *Informacijske znanosti i znanje / uredio M. Tuđman i S. Tkalac*. Zagreb : Zavod za informacijske studije Filozofskog fakulteta sveučilišta u Zagrebu, 1990., str. 155-165.

Maroević, Ivo. Muzeologija i znanost u virtualnom okruženju. // *Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: 2. i 3. seminar: zbornik radova / uredile M. Willer i T. Katić*. Zagreb : Hrvatsko muzejsko društvo, 2000. Str. 91-98.

Maroević, Ivo. Muzeološka izložba – muzeološki izazov. // *Informatica museologica* 34, 3/4(2003), str. 13-19. URL: <http://www.mdc.hr/UserFiles/File/InformaticaMuseologica/IM34%284-3%291-144.pdf> (2012-10-05)

Museum object. // *Merriam Webster*. URL: <http://www.merriamwebster.com/dictionary/museum%20object> (2012-12-17)

Muzej. // *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber, 2003. Str.774.

Muzejski predmet. *Proleksis enciklopedija*. URL: <http://proleksis.lzmk.hr/> (2012-12-17)

Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije, 2006. URL: <http://www.poslovni-savjetnik.com/propisi/kultura-i-umjetnost-muzeji-i-galerije/pravilnik-o-strucnim-i-tehnickim-standardima-za-odredi> (2012-08-22)

Šola, Tomislav. Eseji o muzejima i njihovoj teoriji: prema kibernetičkom muzeju. Zagreb : Hrvatski nacionalni komitet ICOM, 2003.

Tuđman, Miroslav. Memorijalni spomenici i javno znanje. // Ivi Maroeviću baštinici u spomen / urednici Žarka Vujić i Marko Špikić. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, 2009., str. 13-38.

Vujić, Žarka. Korisnički aspekt u sustavu muzeologije Ive Maroevića: od pažljive analize do smjernica dopune. // Ivi Maroeviću baštinici u spomen / urednici Žarka Vujić i Marko Špikić. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, 2009., sStr. 73-89.

Vujić, Žarka. Izlučiti ili ne izlučiti predmete iz zbirke? // Informatica museologica 27, 1/2(1996), str. 5-11.

Vujić, Žarka. Izvori muzeja u Hrvatskoj. Zagreb : Kontura art magazin, 2007.

Vujić, Žarka. Muzejski predmet i muzejsko sabiranje u ogledalu semiotike. // Informatologia 32, 3/4 (1999), str. 200-208.

Zakon o muzejima, 1998. URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/269487.html> (2012-12-17)

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, 1999. URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/271022.html> (2012-12-17)